

Častni kodeks slovenskih planincev

Slovensko planinstvo je od ustanovitve Slovenskega planinskega društva leta 1893 do danes oblikovalo svojstveno tradicijo nenapisanih pravil obnašanja. Po vzoru začetnikov - planincev in njihovih požrtvovalnih prednikov, slovenski planinec ljubi naravo, domovino in gore, ima nesebičen in požrtvovalen odnos do tovarišev, je iskren borec za človeške vrednote, ceni bratsko sožitje med ljudmi in vse, kar je napredno in humano. Te človeške in planinske vrline, navade in običaje ohranjamo, razvijamo, prilagajamo sodobnim razmeram, jih ustrezno oblikujemo in zapisujemo, da tako tudi formalno štejejo za moralno obveznost vsakega slovenskega planinca. Na tej osnovi je Skupščina Planinske zveze Slovenije v nadaljevanju: PZS) 2. junija 1973 sprejela Častni kodeks slovenskih planincev (v nadaljevanju: kodeks), ki ga je sestavil dr. Dore Tominšek. Po dvajsetletnih izkušnjah je bil dopolnjen in izpopolnjen kodeks v skladu z naštetimi načeli sprejet na Skupščini PZS 26. marca 1994. Leta 2005 je Skupščina PZS (21. maja 2005) sprejela spremembe in dopolnitve kodeksa:

I. TEMELJNE DOLOČBE

Kodeks vsebuje ustaljene dobre običaje in navade, po katerih se ravna slovensko planinstvo in ki označujejo lik slovenskega planinca. Kodeks sloni na trajnih etičnih vrednotah, ki so se oblikovale v dolgoletnem razvoju slovenskega planinstva.

Vsak član slovenskega planinskega društva se prostovoljno in moralno zavezuje, da se bo po tem kodeksu ravnal in da bo ob morebitnih hujših kršitvah njegovih načel odgovarjal pred ustreznimi organi planinske organizacije. Vestno izpolnjevanje načel kodeksa daje pravico, da se član planinskega društva uvršča med prave planince.

Kodeks zavezuje planinca, da pri svojem delu in obnašanju v gorah, pa tudi v dolini, ne glede na to, ali so dejanja neposredno ali samo posredno povezana s planinstvom, spoštuje pravila kodeksa in se po njih ravna. Posebej je poudarjena dolžnost članov planinskih društev in drugih aktivnih planincev, da so za zgled drugim, zlasti mladini. Obnašanje in delovanje slehernega planinca ohranja in utrjuje ugled slovenskega planinstva.

II. VARSTVO NARAVE IN OKOLJA

Naravna bogastva in lepote so vir, iz katerega črpa planinstvo svojo moč in poslanstvo. Varovanje narave je v najširšem družbenem interesu, planinstvo pa je z naravo tesno povezano, zato dosledno spoštuje prvine varstva narave in okolja in je v tem prizadevanju zgled tudi drugim.

Množičnost obiska v gorah, sodoben promet in druge oblike civilizacije vedno bolj ogrožajo prvobitnost gorskega sveta. Skrb za varstvo narave in okolja je zato ena temeljnih dolžnosti planinca in bistven sestavni del planinske vzgoje.

Poleg splošnega varstva narave in okolja je planinec še posebej dolžan, da skrbi za varstvo tistega dela narave, ki je neposredno ali posredno povezan s planinstvom. To so predvsem posamezna gorska območja, naravni parki, gorsko rastlinstvo in živalstvo; posebna skrb velja zaščitenemu rastlinstvu, živalstvu, vodnim izvirov in vodnim tokovom ter gorskemu ozračju.

Velika skrb in odgovornost slovenskih planincev velja Triglavskemu narodnemu parku, ki je bil na pobudo Slovenskega planinskega društva s pogodbo med njim, Muzejskim društvom in Gozdno upravo ustanovljen že leta 1924, potem pa ob aktivnem sodelovanju PZS z odlokom Skupščine Ljudske republike Slovenije leta 1963 obnovljen in 1981 uzakonjen v sedanjih razširjeni obliki.

Planinec z osebnim zgledom in ravnanjem skrbi za ohranjanje gorskega okolja tako, da na planinskih poteh, posebej še na vrhovih, počivališčih in razglediščih ne odmetava odpadkov, temveč jih odnaša s seboj v dolino in jih odlaga na urejenem smetišču.

Planinec ne povzroča hrupa, ne proži kamenja, ne kuri ognja v gozdu ali njegovi bližini in ne uničuje cvetja, ne glede na to, ali je zaščiten ali ni. Tudi ne dela škode na planinskih pašnikih, objektih in nasadih. Vedno misli na to, da imajo tudi tisti, ki prihajajo za njim, pravico do pristnega, čistega okolja. Posebno varstveno pozornost namenja planinski folklori in drugim posebnostim slovenskega gorskega sveta.

III. HUMANIZEM

Bogastvo in lepote naše domovine ohranjamo že stoletja s spoštljivo ljubeznijo do vsega, kar je s tem povezano. Naša neodtujljiva pravica je, da v teh lepotah uživamo in da z bogastvom, ki ga imamo, sami razpolagamo.

Planinstvo v najširšem pomenu besede je dostopno slehernemu, s tem pa je povezano tudi dejstvo, da je postalo množično. Sprostitev v gorski naravi je najbolj naraven in tudi najbolj učinkovit način, da se duhovno in telesno okrepimo; je najbolj koristna aktivna izraba prostega časa, ki ga preživimo v družinskem, prijateljskem krogu, in je primerno tako za otroška leta kot za tretje življenjsko obdobje. Slovensko planinstvo je s temi dejstvi pogojeno. Na tej podlagi sloni tudi celotna aktivnost, ki je sama sebi osnovni namen. Zato je ena temeljnih nalog planinskih društev, da privabijo v svoje vrste čim več ljubiteljev narave. Mikavnost in lepoto naših gora dopolnjujemo s pristinim medsebojnim odnosom, s pristinim planinskim vzdušjem.

IV. PLANINSKO TOVARIŠTVO

Vzdušje v gorah ustvarjamo le z nesebičnostjo, tovarištvom, s solidarnostjo tudi v najbolj zahtevnih razmerah, z obzirnostjo, samoodpovedovanjem, disciplino, pogumom, požrtvovalnostjo, skromnostjo in s sproščenostjo; skratka, med planinci vlada pravo vzajemno sodelovanje in humanizem. Tovarištvo in zvestoba sta za planinstvo bistvenega pomena, sta pogoja za njegov obstoj in razvoj. V gorah ni nikogar, ki bi lahko pogrešal tovarištvo. Ob splošnem življenjskem pravilu o skupnem veselju, pa tudi trpljenju, postaja potreba po pravem tovarištvu v gorah še toliko bolj pomembna.

IV. a) Tovariška pomoč

Pomembna je iskrena, nesebična tovariška pomoč:

- z nasveti in opozorili izkušenih neizkušenim ali neprevidnim planincem o pravilni hoji, počitku, prehrani, oblačilih, opremi, orientaciji, nevarnostih, o ravnanju v nesrečah itd.;
- kot neposredna pomoč utrujenim, izčrpanim, ogroženim, poškodovanim, zlasti hitra pomoč v nesrečah. Ta dolžnost ne velja le za člane gorske reševalne službe, temveč moralno zavezuje slehernega planinca. Vsakdo naj po svojih močeh, po svojem najboljšem znanju in z vsemi sredstvi, ki so mu na voljo, pomaga sočloveku v stiski. Pomoč naj bo pristrčna, nesebična, humana, ohrabrujoča, pomoč, ki ne zahteva plačila, pomeni pa človeško toplino in moralno oporo;
- posebej pomembno pomoč nudi Gorska reševalna služba Slovenije. Gorski reševalec se je prostovoljno in izrecno odločil za tako delo in se zato brez obotavljanja vključi v reševanje ter tako sledi velikemu čutu odgovornosti, ko opravlja to svojo plemenito nalogo.
- Moralni lik gorskega reševalca, ki se je izoblikoval v trdi reševalski praksi, je hkrati tudi zgled najplemenitejšega planinca.

IV. b) Sprejemanje pomoči

Planinec ve in se zavestno odloča, da hodi previdno in je za hojo psihično in fizično pripravljen ter primerno opremljen. To mu nalaga odgovornost do samega sebe in tovariška dolžnost do drugih. V stiski si predvsem pomaga sam, na pomoč kliče le tedaj, če si sam ne more pomagati. Pomoč sprejema obzirno, po svojih močeh pa tudi sodeluje in tako lajša prizadevanja tistih, ki mu želijo pomagati. Ne glede na to, v kakšnem položaju je, ohranja mirno kri in ne povzroča panike in nepotrebne zmede. Planinec ne pretirava v zahtevah; v vsakem položaju se obvlada, zlasti s svojim obnašanjem pa vzpodbudno vpliva na druge prizadete.

IV. c) Nagrada za pomoč

Pri dajanju pomoči je najlepša nagrada občutek, da smo opravili svojo dolžnost. S takim občutkom sprejemamo tudi zahvalo. Samohvala v gorah nima prostora, enako velja tudi za precenjevanje morebitnih zaslug. Neprimerno je tudi sprejemanje priznanj na račun drugih, ki so v nesreči pomagali. Grob prekršek načel planinske etike predstavlja sprejem ali celo zahtevek plačila za ponujeno pomoč. Planinec, ki je bil pomoči deležen, se vsem, ki so mu pomagali, primerno zahvali.

IV. č) Pozdrav

Lepa planinska navada je, da se planinci med seboj pozdravljajo, kar je zunanji izraz planinskega tovarištva in spoštovanja. Pozdrav je vljuden in prisrčen, pri tem pa ne čakamo, da bomo pozdravljeni. Bonton, ki obravnava pozdrav ob srečanju, velja tudi v gorah. Lepo je, če tisti, ki gredo s ture, pozdravljajo tiste, ki gredo na turo. Nevljudno je, če na pozdrav ne odzdravimo.

V. ODNOSI MED PLANINCI

Povsod v družbi, v gorah pa še bolj, mora obveljati načelo enakopravnosti med planinci. Nezdržljivo s pravim planinstvom je kakršnokoli socialno, narodnostno, rasno in drugo razlikovanje.

Tujci, ki prihajajo k nam, so gostje in prijatelji naše dežele in morajo to tudi občutiti.

Enakopravnost se v gorah izraža z načelom solidarnosti, z medsebojnim razumevanjem, obzirnostjo do naravnih, socialnih, zdravstvenih, starostnih, spolnih in drugih individualnih razlik, ki zahtevajo vzajemno razumevanje in posebno ravnanje. Načela humanizma in tovarištva imajo v takem primeru še poseben poudarek.

V planinstvu velja temeljno pravilo, da imajo v gorah absolutno prednost bolni, otroci in ženske.

V planinstvu imajo prednost manj izkušeni in slabotni, mlajši pred starejšimi. Starejši planinci prenašajo svoje izkušnje na mlajše, ti pa jih upoštevajo. Pri tem je pomembno, da ohranimo tovariški odnos in medsebojno razumevanje. Potrebe in želje so usklajene z možnostmi, ki so pogojene z razmerami v gorah. Izkušnje prilagajamo novim razmeram tako, da s sintezo razvijamo in pomagamo modernizirati planinstvo.

V planinstvu so se v nekaterih konkretnih vsakdanjih razmerah izoblikovala pravila o obnašanju. Na primer:

- pri srečanju na ozkih planinskih poteh se spretnejši, močnejši, zlasti mlajši, umakne šibkejšemu (starejšemu);
- na prehodih čez nevarna mesta, sneg, vodo ipd. prepustimo šibkejšemu ugodnejši položaj;
- na skupnih akcijah (plezalnih, reševalnih, ob prenašanju bremen ipd.) prevzame krepkejši napornejše naloge;
- med odmorom ali počitkom na prostem ali v planinskih kočah prepustimo ali odstopimo šibkejšemu ugodnejše mesto;
- pri prenočevanju, zlasti če je planinska koča prenapolnjena, prepustimo šibkejšemu ali bolj izčrpanemu boljše ležišče.

Za hojo v skupinah veljajo še tale pravila:

- med hojo v skupini se mora prvi ravnati po najšibkejšem;
- ko prvi obstane, da bi počival, ne sme tega storiti na prvem ugodnem počivališču, ampak tako, da tudi vsi planinci za njim lahko udobno počivajo;
- hoje v strmino ne začnemo z neprimerno naglico in z razkazovanjem svojih morebitnih večjih sposobnosti; hodimo zmerno, tako da je hoja prilagojena tempu, ki je ustrezen za vse udeležence. Nesprejemljivo je, če drvimo, sami počivamo, ko pridejo drugi za nami, pa spet odhitimo in ne privoščimo počitka drugim, ki so ga prav tako potrebni, če ne še bolj. V vseh takih primerih vedno obvelja načelo solidarnosti.

VI. VODNIKI PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

Najpomembnejši cilj vodnika PZS je varnost vodenih. Pri tem deluje v skladu s tem kodeksom, pravilniki o vodništvu in drugimi akti PZS.

Vodnik PZS dosledno spoštuje osebno nedotakljivost in dostojanstvo posameznika in posega vanju samo v skrajnih primerih, ko gre za preživetje.

Vodnik PZS mora s svojimi ravnanji in dejanji, dajati zgled tako vodenim kot ostalim planincem, poseben poudarek pa mora pri tem nameniti mladim. Njegov odnos do vodenih je spoštljiv, predvsem pa je njegov cilj varnost vodenih. S svojim vodenjem naj vzgaja in izobražuje, pri čemer pa naj svoje besede podkrepi tudi z lastnimi dejanji. V kolikor mu razmere dopuščajo naj svoje znanje z nasveti prenaša tudi na ostale obiskovalce gora.

Vodniki PZS so prostovoljci, ki svojo usposobljenost izkazujejo z znanjem in izkušnjami, navzven pa tudi z značko in izkaznico vodnika PZS. Med seboj, tako med pripravo ture, izvedbo in po njej, si solidarno pomagajo in so enakopravni, njihovo delo pa usmerja vodja ture. V zahtevnejših situacijah se ravna po odločitvi najizkušenejšega med njimi. V takih situacijah upoštevajo tudi pomoč, ki jo ponudijo planinsko usposobljeni strokovni kadri, ki so na turi prisotni kot udeleženci.

Vodnik PZS je dolžan biti mentor pripravniku za vodnika PZS, če se čuti sposobnega opravljati mentorstvo. Skupaj s pripravnikom odgovarjata, da je pripravništvo resnično in kakovostno opravljeno, mentor pa mora prenesti na pripravnika čim več znanja in izkušenj.

VI. PLANINSKE KOČE

Planinske koče (domovi, koče, zavetišča in bivaki) so namenjene planincem za počitek. Želje in potrebe planincev so dokaj različne in koče - tudi najbolj udobne - niso opremljene in oskrbovane tako, da bi v njih lahko ustregli vsem zahtevam.

Planinci se ravna po Pravilniku o poslovanju, upravljanju in opremi planinskih koč in Hišnemu redu za planinske koče PZS, so skromni, obzirni do drugih gostov in strežnega osebja. Pravila o tovarštvu in solidarnosti veljajo tudi v planinskih kočah. V njih vlada vzdušje pristne planinske domačnosti in topline. Da vzpostavimo tako vzdušje, je posebej pomembno, da upoštevamo potrebe in želje drugih; velja pa tudi pravilo, da s svojimi željami in navadami ne povzročamo neugodnega razpoloženja drugim.

Za harmonično vzdušje je posebej priporočljivo tole:

- v gneči se ne prerivamo in ne terjamo privilegijev; tudi v planinski koči imajo prednost bolni, otroci in ženske;
- hrup moti tistega, ki si želi miru, in teh je v gorah največ, zato v planinskih kočah ne bodimo hrupni, ne kričimo, ne razgrajajmo, ne razbijajmo inventarja;
- petje in glasba naj bosta umirjena in prilagojena splošnemu vzdušju v bivališču;
- uživanja alkoholnih pijač ne priporočamo, v vsakem primeru pa mora biti zmerno;
- veselo razpoloženje je zaželeno, vendar to ne pomeni veseljačenja, ki bi motilo ostale prebivalce v planinski koči;
- v planinski koči ne kadimo;
- pomembno je spoštovanje nočnega miru, popolna tišina naj vlada v času, ki je določen v hišnem redu;
- samo ob izjemnih priložnostih in s soglasjem večine se planinsko razpoloženje lahko podaljša v čas, ki je določen za počitek.

VII. ODNOS DO PLANINSKE ORGANIZACIJE

Slovensko planinstvo je ugledna množična organizacija, ki jo vodijo požrtvovalni organizatorji in nesebični planinci.

Dolžnost članov planinskega društva je, da v planinski organizaciji po svojih močeh tudi sodelujejo. Njen ugled ohranjajo tako, da tudi sami spoštujejo pozitivne planinske navade in z zgledom vplivajo na ostale planince.

Dolžnost planincev je, da zavestno izpolnjujejo članske obveznosti, pravica pa, da uživajo članske ugodnosti, ki so v skladu s Statutom PZS in z načeli kodeksa. Vsak planinec varuje pred škodo planinske koče, poti in kašipote, varovala, markacije in drugo društveno imetje.

VIII. ČLANI PLANINSKIH ORGANOV

Funkcija v organih planinske organizacije je častna, temelji na zaupanju, prostovoljnosti in čutu za odgovornost.

Dolžnost planinskega funkcionarja je, da se ravna po kodeksu in s svojim zgledom vpliva tudi na druge.

Naloge opravlja skrbno, po svojih močeh in znanju v prid članstva, organizacije in v skladu s splošnimi interesi planinstva. Skrbeti mora za društveno premoženje ter za varčno in koristno trošenje društvenih sredstev. Nevestno ravnanje v tem pogledu pomeni hujšo kršitev društvenih pravil.

Funkcionarjev odnos do planincev je tovariški. Avtoritete mu ne zagotavlja položaj; ustvarja si jo z delom in z obnašanjem. Zato tudi ne zahteva posebnih privilegijev, zaveda se le večje odgovornosti in dolžnosti.

Med planinskimi funkcionarji vlada sloga, sodelovanje, disciplina in čut skupne odgovornosti. Nasprotovanja, zavist in druge človeške slabosti ne sodijo v planinsko delovno vzdušje. Soglasje, sporazum, dogovarjanje in delitev dela - vse to predstavlja osnovo delovnim načelom, ki so skupna pri opravljanju sprejetih nalog.

IX. ČASTNA PRIZNANJA

Za uspešno delo in dolgoletno aktivnost v korist planinstva podeljuje PZS planinskim organizacijam in posameznim planincem častne znake, priznanja in pohvale. Častni znak nosimo ob slovesnih priložnostih in planinskih prireditvah na levi strani prsi, nikakor pa ne na pokrivalu.

X. ČASTNO SODIŠČE

Člani planinskih društev so odgovorni za hujše kršitve pravil tega kodeksa pristojnemu Častnemu sodišču. Častno sodišče posreduje tudi v primerih društvenih ali članskih nesporazumov. Častno sodišče zadevo natančno vsestransko pojasni, predvsem pa pri obravnavi računa tudi na neposredno sodelovanje prizadetih.